

Sari Karvinen

Antti Mutanen

Ilkka Pirhonen

Arina Kuryatnikova

Sari Karvinen, Antti Mutanen, Ilkka Pirhonen ja
Arina Kuryatnikova

Puun myyjien ja ostajien näkemyksiä Luoteis-Venäjän puumarkkinoista

Karvinen, S., Mutanen, A., Pirhonen, I. & Kuryatnikova, A. 2016. Puun myyjien ja ostajien näkemyksiä Luoteis-Venäjän puumarkkinoista. *Metsätieteen aikakauskirja* 3–4/2016: 139–155.

Suomalaisten puun ostajien ja venäläisten puun myyjien haastattelututkimus tarkastelee Luoteis-Venäjän puumarkkinoiden nykytilaa ja arvioi politiikkatoimien vaikutuksia. Suomalaiset ostajat täydentävät venäläisellä puulla kotimaan puunhankintaa ja venäläiset myyvät Suomeen puuta, jolle ei ole Venäjällä kysyntää. Puukauppaa tehdään vakiintuneiden kumppanien kanssa, ja toimijat ovat tottuneita raskaaseen byrokraatiaan. Markkinoilla ei ole tilaa laittomuuksille tiukan ulkomaankaupan sääntelyn, metsäsertifioinnin ja puun alkuperän seurannan vuoksi. Puun hinta muodostuu markkinoilla, ja puusta on kovin kilpailu jalostuslaitosten sekä Suomen rajan läheisyydessä. Puun toimitusvarmuus on kohtuullinen, aikataulut ja puumäärät toteutuvat yleensä sovitusti. Toimitusvarmuutta haittaavat sääolot, heikko infrastruktuuri, poliittiset päätökset sekä viranomaistoimintaan liittyvät vaatimukset, jotka ovat myös puumarkkinoiden merkittävimpiä haasteita. Suomalaisille ostajille suurimmat ongelmat, ja myös tulevien muutosten aiheuttajat, ovat valtiovallan odottamattomat päätökset ja yleinen epävarmuus. Metsäteollisuuden investointien ei uskota vaikuttavan puun kysyntään, myöskään puumarkkinoiden läpinäkyvyyden ja vakauden lisäämiseen tähtäävillä politiikkatoimilla ei ole suurta vaikutusta. Puumarkkinoiden tunteminen auttaa puuta Venäjältä Suomeen tuovia yrityksiä puunhankinnan riskien arvioinnissa, ulkomaankaupan strategioiden suunnittelussa sekä muutosten ennakoinnissa.

Asiasanat: puumarkkinat, puukauppa, ulkomaankauppa, haastattelututkimus, Luoteis-Venäjä

Yhteystiedot: Luonnonvarakeskus (Luke), Joensuu

Sähköposti sari.karvinen@luke.fi

Hyväksytty 31.10.2016

Saatavana <http://www.metla.fi/aikakauskirja/>

I Johdanto

Suomalaisesta näkökulmasta Venäjä on potentiaalinen puuraaka-aineen hankinta-alue. Venäjältä tuotiin Suomeen enimmillään noin 17 miljoonaa kuutiometriä puuta, joka laskennallisesti vastasi neljäsosaa Suomen metsäteollisuuden puun käytöstä (Metsätilastollinen vuosikirja 2014). Eniten Venäjältä on tuotu koivukuitupuuta, jota Suomesta ei ole ollut saatavilla riittävästi (Viitanen ym. 2011). Toisaalta Venäjällä ei ole ollut koivukuitupuun teollista käyttöä. Hakkuista tätä puutavaralajia on kuitenkin kertynyt runsaasti, ja Luoteis-Venäjällä koivukuitupuun merkittävä käyttökohde pienpolton ohella on ollut useiden vuosikymmenten ajan myyminen suomalaisille. Pölkkin (2008) mukaan suomalaisilla puun ostajilla oli Luoteis-Venäjällä aina 2000-luvun puoliväliin saakka Neuvostoliiton ajoista periytyneen keskitetyn neuvottelukäytännön vuoksi markkinavoimaa koivukuitupuun hinnoista sovittaessa.

Puun tuonnin rakenne Venäjältä Suomeen monipuolistui 2000-luvun vaihteessa havutukien tuonnin kasvaessa. Samalla suomalaiset puunostajat olivat tärkeitä kauppakumppaneita lukuisille vientituloja toimintansa rahoittamiseen hakeneille hakkuuyrityksille Luoteis-Venäjällä (Viitanen ym. 2011). Suomalaiset metsäteollisuusyritykset myös pyrkivät enenevässä määrin etabloitumaan Venäjälle hankkimalla omia metsänvuokra-alueita ja hakkuuyrityksiä sekä investoimalla puutuoteteollisuuteen (Holopainen ym. 2006). Suunnitelmissa olivat myös suuren kokoluokan investoinnit massa- ja paperiteollisuuteen.

Tilanne muuttui 2000-luvun puolivälin jälkeen, kun vaatimukset raakapuun viennin lopettamiseksi Venäjältä kovenivat. Korkeimman valtiojohdon mielipide tuli selväksi, kun presidentti Putin tuomitsi julkisesti puun viennin 4.6.2006 Syktyvkarissa järjestetyssä metsäseminaarissa. Hieman aiemmin oli annettu asetus havupuun vientitullien nostamisesta toukokuussa 2006 (Postanovlenije ... 24.3.2006 N 158). Samalla puutavaran viennin lajittelusäännöksiä tiukennettiin väliaikaisesti, mikä haittasi merkittävästi puun vientiä. Vuoden 2006 vientitullien nostot olivat kuitenkin vähäisiä verrattuna vuoden 2007 asetuksen (Postanovlenije ... 5.2.2007 N 75) mukaiseen korotusohjelmaan, jonka mukaan kaikki-

en havupuutavaralajien sekä koivutukin vientitullit olisivat nousseet asteittain saavuttaen 50 €/m³:n tason vuoden 2009 alussa. Koivukuitupuun ja haavan osalta korkeimmat tullitasot olisivat astuneet voimaan vuoden 2011 alussa. Huhtikuussa 2008 voimaan astuneen tullikorotuksen jälkeen (15 €/m³:n tullit havupuutavaralajeille ja koivutukille) vientitullikorotuksia kuitenkin toistuvasti lykättiin Venäjän syksyllä 2012 voimaan astuneeseen Maailman kauppajärjestön (WTO) jäsenyyteen saakka. Tullien korotukset nostivat venäläisen tuontipuun hankintakustannuksia, ja uhka korkeimman tullitason toteutumisesta aiheutti epävarmuutta puun tuonnin jatkumisesta. Tämä yhdistettynä metsäteollisuuden tuotantokapasiteetin leikkauksiin ja puun käytön pienemiseen Suomessa johti puun tuonnin romahkamiseen Venäjältä vuonna 2009. Samaan aikaan suomalaiset puuntuojat purkivat hankintaorganisaatioitaan Venäjällä, myivät hakkuuyrityksiään sekä hautasivat Venäjän sellutehtaiden investointisuunnitelmansa. Koivukuitupuun ja erityisesti hakkeen tuontimäärät alkoivat kuitenkin elpyä jo vuonna 2010, ja Venäjän WTO-jäsenyyden ja tullitason laskun myötä myös havukuitupuun tuonti on kasvanut viime vuosina (Metsätilastollinen vuosikirja 2014).

Metsä Group päätti vuonna 2015 investoinnista Äänekosken biotuotetehtaan. Samana vuonna julkistettiin myös lukuisia muita investointisuunnitelmia kuiduttavaan metsäteollisuuteen eri puolilla Suomea. Mikäli investointisuunnitelmat toteutuvat, kasvaa Suomen metsäteollisuuden vuotuinen puun käyttö lähivuosina eri arvioiden mukaan 10–15 miljoonalla kuutiometrillä (Viitanen ja Mutanen 2016, Vuosi 2015 ... 2016). Tämä lisää kiinnostusta puun tuonnin kasvattamiseen Venäjältä. Puun tuontimäärien lisääminen vaatii kuitenkin hankintaorganisaatioiden vahvistamista Venäjällä, ja tietotarve Venäjän puumarkkinoiden nykytilasta on ilmeinen.

Venäjän puumarkkinoihin on viimeisen kymmenen vuoden aikana kohdistunut lukuisia shokkeja, joista useat ovat seurausta hallinnollisista päätöksistä. Muuttuva normisto ja normien tulkinta ovat vaikuttaneet esimerkiksi metsänvuokraajien ja puun myyjien oikeuksiin ja velvollisuuksiin, puun kaukokuljetuksiin sekä puun ulkomaankauppaan usein radikaalilla tavalla, mikä puolestaan on heijastunut markkinarakenteisiin ja puumarkkinoiden käytännön toimintaan. Venäjän puumarkkinat ovat jääneet

metsäsektorin lukuisten ongelmien varjoon, ja niiden toimintaa on analysoitu hyvin vähän.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuottaa ajantasaista tietoa Venäjän raakapuumarkkinoiden toiminnasta sekä arvioida toteutettujen ja suunnitteilla olevien politiikkatoimien vaikutuksia puumarkkinoiden toimintaan. Venäjä on maantieteellisesti laaja maa, ja metsien rakenteessa, infrastruktuurissa, metsien hyödyntämisen asteessa sekä esimerkiksi puun kysynnässä on merkittäviä alueellisia eroja, jotka heijastuvat puumarkkinoiden toimintaan. Tässä tutkimuksessa keskitytään suomalaisesta näkökulmasta kiinnostavimmalle alueelle – Luoteis-Venäjälle, jolla metsien taloudellisella hyödyntämisellä on pitkät perinteet, infrastruktuuri suhteellisen kehittyntä, ja jolta suurin osa Suomeen tuotavasta raakapuusta on ollut ja on jatkossakin peräisin. Lisäksi keskitytään puun ulkomaankauppaan, joka on ollut suurimpien muutosten kohteena, ja joka Luoteis-Venäjällä on tärkeä tulonlähde hakkuuyrityksille.

2 Puumarkkinoiden toimintaympäristö

Venäjän metsäsektoriin yhdistetään tyypillisesti ensimmäisenä valtavat metsävarat. Metsän pinta-alalla mitattuna Venäjä onkin maailman metsärikkain ja puuston tilavuuden perusteella maailman toiseksi metsärikkain maa (Global Forest ... 2010, State of Europe's ... 2015). Neuvostoliiton aikana hakkuut, metsäteollisuustuotteiden tuotanto ja vienti sekä metsäsektorin työllisten määrä olivat korkealla tasolla. Neuvostoliiton hajoamista seurasi koko metsäalan romahdus, ja elpyminen on ollut hidasta. Esimerkiksi hakkuut Venäjän federaation alueella ovat viime vuosina olleet vain hieman yli puolet 1980-luvun lopun tasosta (Gosudarstvennaja statistika 2016, The Russian Federation ... 2012). Ensimmäyksellä Venäjän metsäsektorilla näyttäisi olevan käytössään menestyksen avaimet, kuten suuret metsävarat, laajat kotimarkkinat tai hyvät kulkuyhteydet useille vientimarkkinoille, mutta potentiaalia ei ole kyetty hyödyntämään. Venäjän metsäsektoriin yhdistetäänkin mahdollisuuksien lisäksi lukuisia ongelmia, kuten heikko infrastruktuuri, metsäteolli-

suuden investointihaluttomuus, matala jalostusaste, laittomat hakkuut, byrokratia, korruptio, ekstensivinen metsänkäyttö, metsänhoidon alhainen taso, alueittainen pula havutukista, hallitsemattomat metsäpalot tai ammattitaitoisen työvoiman puute.

Metsäsektorin ongelmat on tunnistettu valtionhallinnossa ja niiden korjaamiseen pyritään metsäpolitiikassa. Esimerkiksi Venäjän federaation metsäsektorin kehittämisstrategia 2020:ssä tavoitteellaan kestävä metsätaloutta, metsäteollisuuden tuotannon määrän ja laadun kasvua sekä sosiaalis-taloudellisen kehityksen parantamista maan eri alueilla (Jutila 2010). Tavoitteet ovat hyvin samankaltaiset myös valmisteilla olevassa vuoteen 2030 ulottuvassa Venäjän metsäsektorin tiekartassa. Metsien hyödyntämistä on viimeisen kymmenen vuoden aikana pyritty tehostamaan hallinnollisin toimin esimerkiksi uudistamalla metsälainsäädäntöä ja tukemalla metsäteiden rakentamista. Kotimaisen puuta jalostavan teollisuuden asemaa on tuettu johdannossa kuvatulla puun vientitullien korotusohjelmalla. Laittomien hakkuiden estämiseksi on luotu valtiollinen puukaupan seurantajärjestelmä EGAI, ja puukaupan läpinäkyvyyden parantamiseksi pilotoidaan puun pörssiä (Rynok lesa ... 2015). Venäjän metsäsektorin ongelmien ratkominen on kuitenkin ollut hidasta, eivätkä tavoitteet useinkaan ole toteutuneet. Poliittista päätöksentekoa esimerkiksi metsälainsäädännön uudistamisessa on kuvattu kaoottiseksi, säädöksiä keskenään ristiriitaisiksi ja kaikkien määräysten noudattamista käytännössä mahdottomaksi, mikä yhdistettynä valtavaan byrokratiaan on lisännyt piittaamattomuutta lainsäädännöstä metsäalalla (Jarošenko 2008, Vätky ym. 2011).

Suunnitellut ja toteutetut toimet, kuten 2000-luvun alun aikeet metsien yksityistämisestä tai vuoden 2007 puun vientitullien korotusohjelma ovat myös herättäneet voimakasta kritiikkiä metsäalan eri eturyhmissä. Hitaan ja ei-toivotun kehityksen taustalla on osaltaan ollut se, että metsäsektorin merkitys koko Venäjän kansantaloudelle on pieni ja sen painoarvo poliittisessa päätöksenteossa vähäinen. Vuonna 2015 metsäsektorin osuus eri toimialojen bruttoarvonlisäyksestä oli Venäjällä 0,7 prosenttia ja vientituloista 2,9 prosenttia (Proizvedennyi valovoi ... 2016, Russia in Figures 2016). Vastaavat luvut Suomessa olivat 4,2 ja 21,5 prosent-

tia (Ulkomaankauppa 2015 ... 2016, Kansantalouden tilinpito 2016). Tilanteen arvioidaan kuitenkin olevan muuttumassa öljyn hinnan laskettua, ruplan devalvoiduttua ja Venäjän havahtuessa yksipuolisen resurssitalouden ongelmiin. Kiinnostus metsäalaa kohtaan on kasvamassa, ja myös maan korkein johto ohjaa sen kehitystä (Prezident Rossii 2013). Metsäteollisuustuotteiden osuus Venäjän vientituloista on kääntynyt kasvuun, ja varsinkin venäläinen sahatarava on pärjännyt hyvin vientimarkkinoilla ruplan devalvoitumisen tuoman hintakilpailukyvyn myötä (Russia in Figures 2016). Myös massa- ja paperiteollisuuden näkymät ovat kirkastuneet, ja uskottavia investointisuunnitelmia tuotannon lisäämiseksi ja modernisoimiseksi on julkistettu (Gruppa "Ilim" ... 2016).

Venäjällä valtio omistaa metsävarantoon kuuluvat metsät, kun taas metsien taloudellinen hyödyntäminen perustuu pääasiassa valtion ja yksityisten yritysten välisiin pitkäaikaisiin, 10–49 vuoden vuokrasopimuksiin (Karvinen ym. 2011). Puuta jalostavilla yrityksillä on tyypillisesti omia vuokra-alueita puun tarpeensa turvaamiseksi. Hakkuista kertyy kuitenkin runsaasti puutavaralajeja, joille metsänvuokraajalla ei ole tarvetta. Toisaalta lukuisilla metsänvuokraajilla ei ole lainkaan omaa puunjalostustoimintaa. Metsänvuokraajat joutuvatkin etsimään ostajan hakkaamalleen puutavaralle, jota ne eivät itse pysty käyttämään. Venäjällä on siten olemassa markkinälähtöiset puumarkkinat, joiden toiminnan sujuvuus on keskeisessä asemassa metsäsektorin kehityksessä ja Venäjän metsäpolitiikassa asetettujen tavoitteiden toteutumisessa.

Venäjän puumarkkinoiden tilastointi on tietyiltä osin puutteellista, eikä tietoa puun markkinahinnoista tai puunkorjuun ja -kuljetuksen yksikkökustannuksista ole saatavilla. Valtiollinen tilastopalvelu Rosstat julkaisee virallisia puun tuottajahintatietoja, jotka eivät ole toteutuneiden puukauppojen hintoja, vaan ne kuvaavat sisämarkkinoille myydyin puun keskimääräistä, laskennallista hintaa ilman kaukokuljetuskustannuksia (Prikaz Federalnoi ... 2008). Tutkimustietoa puun hinnan muodostuksesta Venäjällä ja yleensäkin puumarkkinoista on niukasti saatavilla. Kansainväliset tutkimukset ovat tarkastelleet esimerkiksi Venäjän puunviennin globaaleja vaikutuksia (Turner ym. 2008, Solberg ym. 2010) tai kulttuurieroja Suomen ja Venäjän välisessä puu-

kaupassa (Vinokurova ym. 2005, Vinokurova ym. 2009). Venäläiset tutkimukset ovat analysoineet puun ulkomaankauppaa lähinnä viennin tilastoarvon valossa (Korjakin ja Voronkov 2014, Bogatova 2015). Puun hintaa koskevat tutkimukset perustuvat yritysten kirjanpitolietoihin perustuviin laskennallisiin omakustannushintoihin tai Rosstatin julkaisemiin tuottajahintoihin (Bezpalco 2014, Voronkov ym. 2014, Bogatova 2015). Tietoa kuitenkin tarvittaisiin esimerkiksi vallitsevista puukauppakäytännöistä sekä puun markkinahinnoista ja niiden muodostumisesta. Ajantasaisen markkinatiedon tarvetta korostaa myös Venäjän metsälain muutos, jonka seurauksena lyhytaikainen hakkuuoikeus eli leimikon pystymyyntisopimus palaa pk-yrityksille mahdolliseksi metsänkäyttömuodoksi (Federalnyi ... 29.6.2015 N 206-FZ). Samassa yhteydessä metsälakiin kirjattiin metsänvuokraajan oikeus jatkaa metsänvuokrasopimusta sen päätyttyä ilman kilpailutusta, mikäli metsänvuokraaja on hoitanut velvollisuutensa. Muutos vastaa Venäjällä käytyyn keskusteluun metsänvuokraajan pidentämisestä 98 vuoteen metsävuokraajien motivoimiseksi metsätalousinvestointeihin. Venäjällä onkin havahduttu puumarkkinoiden tärkeyteen yritysten puunhankinnassa sekä puumarkkinatiedon puutteisiin, ja keväällä 2016 Moskovassa järjestettiin ensimmäinen puumarkkinoihin keskittynyt asiantuntijaseminaari (Meždunarodnaja konferentsija ... 2016).

3 Aineisto ja menetelmät

Valtavirtataloustieteen ja uusklassisen mikrotalousteorian mukaan täydellisen kilpailun markkinat johtavat resurssien tehokkaaseen allokaatioon, ja siten ne ovat yhteiskunnan näkökulmasta tavoiteltavin markkinamuoto. Täydellisen kilpailun markkinoihin liittyy useita oletuksia, kuten vaatimus lukuisista ostajista ja myyjistä, jotka kaikki toimivat markkinoilla hinnan ottajina tai oletus täydellisestä informaatiosta, jolloin kaikki markkinoilla toimijat tietävät joka hetki markkinoiden hintatason, joka puolestaan välittää olennaisen informaation ja heijastelee markkinatoimijoiden reaktioita. Lisäksi esimerkiksi kaupankäynnin transaktiokustannukset

oletetaan olemattomiksi ja omistusoikeudet tarkoin määritellyiksi.

Täydellisen kilpailun markkinat ovat hypoteettinen talousteoreettinen käsite, johon liittyvät oletukset eivät useinkaan toteudu reaali maailmassa. Yhteiskunnallisesti markkinoiden kilpailullisuuden lisääminen koetaan kuitenkin useimmiten edulliseksi, ja valtiovallan tehtäväksi edistää kilpailullisten markkinoiden edellytyksiä. Esimerkiksi Suomessa puumarkkinoiden kilpailullisuuden ja toimivuuden kehittämisen kannalta olennaiseksi on nähty läpinäkyvyyden lisääminen markkinainformaation, erityisesti hintainformaation, saatavuuden parantamisen kautta (Suomen puumarkkinoiden ... 2009). Suomen virallisten puumarkkinatilastojen kattavuutta on tämän vuoksi laajennettu ja niiden yksityiskohtaisuutta lisätty esimerkiksi hakkuutapojen sekä tilastoitavien puutavaralajien osalta (Metsätalastollinen vuosikirja 2011, 2014).

Voimakkaasti muuttunut toimintaympäristö ja vähäinen aiempi tutkimustieto puukauppakäytännöistä sekä yleisemmin Venäjän puumarkkinoiden toiminnasta määrittivät tutkimuksen tutkimusotetta ja aineistonkeruustrategiaa. Koska tavoitteena oli tarkastella ja ymmärtää Venäjän puumarkkinoiden nykyhetkeä ja tulevaisuuden näkymiä erityisesti käytännön toimijoiden näkökulmasta, tutkimusstrategiaksi valittiin laadullinen, teemahaastatteluihin perustuva tapaustutkimus. Tutkimusotetta voidaan luonnehtia fenomenologisesti, sillä tutkimuskohdetta lähestyttiin mahdollisimman avoimesti ihmisten kokemuksiin perustuen vailla ennako-oletuksia.

Yleisesti laadullinen lähestymistapa korostaa todellisuuden ja siitä saatavan tiedon subjektiivisuutta sekä sidonnaisuutta asiayhteyteen eli kontekstiin (Puusa ja Juuti 2011). Fenomenologinen tutkimusstrategia painottaa puolestaan yksilöiden kokemuksia ja niiden tarkastelua rakennettaessa syvällistä ymmärrystä kiinnostuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Kokemukset voivat olla tutkijan omia tutkimusprosessin aikana syntyneitä tai vaihtoehtoisesti keskitytään muiden ihmisten kokemuksiin, joiden kautta kohdeilmiötä pyritään ymmärtämään (Kurssi- ja oppimateriaalipione ... 2015). Tässä tutkimuksessa tutkimuskohdetta, puumarkkinoiden toimintaa Luoteis-Venäjällä, analysoitiin jälkimmäisen lähestymistavan kautta eli kartoittaen Luoteis-Venäjän puumarkkinoilla työskentelevien

henkilöiden kokemuksia.

Tutkimusaineisto koostui yhteensä 16 henkilökohtaisesta haastattelusta, jotka toteutettiin keväällä 2015. Haastattelujen tukena käytettiin puolistrukturoitua haastattelurunkoa (liite 1), jota kuitenkin ei käyty systemaattisesti läpi kaikkia kysymyksiä esittäen, vaan haastatteluissa pyrittiin vapaamuotoisuuteen ja luottamuksellisuuteen. Haastattelurungon aihepiirit käsittelivät muun muassa haastateltavien edustamien yritysten ominaispiirteitä, puukaupaprosessin vaiheita, puun hinnan muodostumista sekä Venäjän puumarkkinoiden mahdollisuuksia, haasteita ja tulevaisuuden näkymiä. Keskusteluja käytiin myös haastattelurunkoon kuulumattomista, mutta haastattelujen yhteydessä esiin nousseista aihealueista.

Haastateltaviksi pyrittiin löytämään kokeneita puumarkkinoiden eri osapuolia eli käytännön puukauppaa tekeviä henkilöitä. Suomessa lähestyttiin 15 puuta Venäjältä ostavan yrityksen edustajaa, joista 14 suostui osallistumaan tutkimukseen. Viiden alustavasti lupautuneen henkilön osalta haastattelua ei kuitenkaan saatu aikataulusyistä järjestettyä. Venäjällä otettiin yhteyttä 10 yritykseen, joista 7 toimi tutkimuksen tekoheikellä puunvientiä ja oli myös halukas antamaan haastattelun. Tutkimusasetelman, jossa haastatellut edustivat eri kansallisuuksia, toivottiin tuovan esille myös kulttuuritaustoista aiheutuvia näkemuseroja. Haastateltavien yhteystiedot kerättiin julkisista lähteistä, ja valinnassa hyödynnettiin suomalaista ja venäläistä mediaa, Venäjän tullin tietokantaa sekä tutkijoiden henkilökohtaisia verkostoja. Haastattelut järjestettiin henkilökohtaisissa tapaamisissa sekä puhelimen ja Skype:n välityksellä, ja vastauksista sekä käydyistä keskusteluista laadittiin muistiinpanot. Avoimien kysymysten osalta aineiston analysointiin käytettiin teemoittelua. Strukturoitujen kysymysten vastaukset kvantifioitiin laskemalla kunkin teeman esiintymisen vastauksissa.

Taulukko 1. Haastateltujen tausta.

Taustatieto	Vastausten lukumäärä	
	Suomalaiset puun ostajat	Venäläiset puun myyjät
Yrityksen koko		
Pieni yritys (< 50 hlö, liikevaihto < 10 milj.€)	2	2
Pk-yritys (< 250 hlö, liikevaihto < 50 milj.€)	1	2
Suuryritys	6	3
Yrityksen toimiala		
Metsätalous ja puunkorjuu	4	7
Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus	6	4
Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus	3	
Tukkukauppa	2	1
Kokemus Suomi-Venäjä puukaupasta		
< 10 v	2	2
10–20 v	2	3
> 20 v	5	2

4 Tulokset

4.1 Taustatiedot

Haastatellut edustivat erikokoisia yrityksiä pienistä yrityksistä kansainvälisiin konserneihin (taulukko 1). Suurin osa haastateltujen edustamista yrityksistä toimi usealla toimialalla. Puun tuonnin merkitys oli erittäin tärkeä viidelle suomalaiselle yritykselle, tärkeä yhdelle ja vähäinen kolmelle. Tuontipuun osuus yritysten puunhankinnasta vaihteli alle prosentista sataan prosenttiin. Viidelle venäläiselle yritykselle vientikaupan merkitys oli tärkeä tai erittäin tärkeä, ja vähäinen kahdelle. Viennin osuus yritysten myymästä puumäärästä vaihteli 6–80 prosentin välillä. Haastateltujen edustamien yritysten harjoittama puun ulkomaankauppa kattoi tukki-, kuitu- ja energiapuun sekä hakkeen. Lähes kaikille haastatelluille oli yhteistä pitkä, usein vuosikymmenten mittainen kokemus Suomen ja Venäjän välisestä puukaupasta. Yksi venäläinen yritys oli harjoittanut puun vientikauppaa jo vuodesta 1922 lähtien.

4.2 Puukaupan motiivit, käytännöt ja hinnanmuodostus

Puukaupan ensisijaiset motiivit liittyivät haastateltujen perusteella Venäjän puuvaroihin ja niiden runsauteen, mutta painotuksissa oli vastaajaryhmien välisiä eroja. Suomalaiset ostajat pitivät venäläistä

puuta ensisijaisesti resurssina, jolla täydennettiin kotimaista puunhankintaa ja tasattiin sen vaihtelua. Viisi suomalaista puunostajaa mainitsi tämän tärkeimmäksi syyksi ostaa puuta Venäjältä. Kolme suomalaista ostajaa nosti tärkeimmäksi syyksi venäläisen puun hankintaan mitoiltaan ja laadultaan Suomea paremman tukin saatavuuden. Ainoastaan kaksi suomalaista puun ostajaa vastasi venäläisen puun kilpailukykyisen hinnan olevan tärkein syy sen hankintaan. Yksi puun ostaja mainitsi ensisijaiseksi motiiviksi venäläisen puun hankinnalle mahdollisuuden ostaa valikoiden vain tarvittavia puutavara-lajeja.

Venäläiset puun myyjät korostivat taloudellisia syitä puun myyntiin suomalaisille ostajille. Tärkeimpiä motiiveja olivat puun vientikaupan kotimaan puukauppaa korkeampi hintataso sekä kuitupuun heikko kysyntä kotimaan markkinoilla. Yhdelle venäläisyrikselle suomalaiset puunostajat olivat maantieteellisesti lähempänä kuin kotimaiset, ja puun myynti suomalaisille oli siten luonnollista.

Pääosa suomalaisyrityksistä osti puun toimitettuna suoraan tehtaalle tai terminaaliin. Vain kaksi yritystä kävi tienvarsikauppaa ja toisella sen osuus oli noin prosentin venäläisen puun kokonaishankintamäärästä. Viisi yritystä hankki pelkästään toimituspuuta ja kahdella muulla yrityksellä sen osuus oli yli 70 prosenttia. Ainoastaan kahdella vastaajalla oli Venäjällä omaa puunkorjuutoimintaa merkittävässä määrin.

Venäläiset myyjät hankkivat puun pääasiassa omista vuokrametsistään. Neljä yritystä hankki

puuta pelkästään vuokra-alueilta, ja kolmelle muulle yritykselle vuokra-alueiden osuus oli 70 prosenttia tai enemmän puun hankinnasta. Kaksi yritystä hankki puuta ostamalla pystyleimikoita. Toimituspuuta venäläiset puun myyjät hankkivat pieniä määriä ja tienvarsikauppaa he eivät käyneet lainkaan.

Noin kaksi kolmasosaa sekä suomalaisista puun ostajista että venäläisistä puun myyjistä ilmoitti puukauppajensa pohjautuvan pitkäaikaisiin asiakassuhteisiin. Tällöin toiminta perustui vuosisopimuksille, joita tarkistettiin määrien ja hintojen osalta tarvittaessa, kuten sopimuskauden tai markkinatilanteen muuttuessa. Hintaa tarkistettiin tyypillisesti useammin kuin määriä. Mikäli puukauppaa ei tehty vuosisopimukseen perustuen, se kumpi osapuoli, puun ostaja vai myyjä, oli aktiivisempi kauppakumppanin löytämiseksi, riippui haastateltavien mukaan vallitsevasta suhdannetilanteesta. Puukauppaan liittyviä sopimusneuvotteluja käytiin suomalaisten puunostajien mielestä likimain kuten Suomessa. Yksi puun ostaja kuitenkin mainitsi, että Venäjällä sopimusten on oltava yksityiskohtaisempia kuin Suomessa.

Haastatellut kertoivat, että yleisimmin käytetyt toimitusehdot olivat Incoterms F-lausekkeita eli myyjä toimittaa tavaran ostajalle lähellä myyjää (Incoterms 2010). Toimituslauseketta ”vapaasti rahdinkuljettajalla” (Free Carrier, FCA) käytettiin eniten eli 12 haastateltujen edustamassa yrityksessä. Seuraavaksi yleisin toimituslauseke oli laivakuljetuksissa käytetty ”vapaasti aluksessa” (Free on Board, FOB), jota käytettiin viidessä yrityksessä. D-lausekkeita, joissa myyjä toimittaa tavaran lähellä ostajaa (Incoterms 2010), käytettiin kuudessa yrityksessä.

Haastatellut kertoivat, että kaikki puukaupan maksut hoidetaan pankkien kautta, poikkeuksena yksi suomalaisyritys, joka kävi satunnaisesti myös käteiskauppaa. Yleisimmin käytettiin venäläisiä tilejä, ja ulkomaalaisia tilejä käytettäessä suomalaiset puunostajat kertoivat välttelevänsä veroparatiiseissa sijaitsevia tilejä.

Puumäärien mittaamiseen suomalaiset puunostajat käyttivät useimmiten tehdasmittausta, kahdella yrityksellä mittauksia tehtiin myös rajalla tai Venäjän puolella ostopalveluna. Yhden yrityksen edustaja totesi tehdasmittaustuloksissa olevan eroja venäläisen myyjän omiin mittaustuloksiin verrattuna. Tähän syynä pidettiin muun muassa Venäjän tullissa käytössä olevia kertoimia esimerkiksi kuo-

ren osuuden tai kiintotilavuuden määrittämiseksi. Yhdellä suomalaisella puun ostajalla oli esiintynyt mittaukseen liittyviä ristiriitoja, joiden syynä hän piti kulttuurillisia eroja. Haastatellun mukaan suomalaiset ovat menetelmäkeskisiä pitäen tärkeänä absoluuttisesti oikeaa tulosta ja mahdollisimman tarkkaa mittausten menetelmää, kun taas venäläiset eivät ole tarkkoja menetelmästä tai kuutiomääristä, kunhan saatava rahasumma tyydyttää kokonaisuutena. Yksi suomalaisista puun ostajista totesi, että tilavuuden mittaamiseen perustuvissa menetelmissä ei ole ongelmia, kun taas painoon perustuva mittaus ei toimi puukaupassa.

Venäläiset puun myyjät vaikuttivat olevan suomalaisia puun ostajia tyytymättömämpiä puun mittaukseen. Viiden venäläisen haastatellun mielestä puutavaran mittaukseen liittyi ongelmia, ja kolmen vastaajan mielestä ongelmia ilmeni usein. Suomalaisen ostajien vastaanottomittauksen tulosten kerrottiin eroavan venäläisten omasta mittaustuloksista. Yhdellä venäläisellä puun myyjällä oli vastaanottomittauksissa ilmennyt vaunukohtaisesti jopa 15 prosenttia pienempiä puumääriä kuin yrityksen omissa mittauksissa. Kolme venäläistä puun myyjää piti erojen syynä erilaisia mittausten menetelmiä, ja erityisesti sitä, että Venäjällä on käytettävä tullin määräysten mukaisia menetelmiä, jotka eivät vastaa puutavaran yleisiä mittausten menetelmiä. Jos vastaanottajan mittaama ja maksama puumäärä on pienempi kuin tullauksen yhteydessä ilmoitettu, yritys joutuu viranomaisten tarkistuksen kohteeksi.

Tutkimuksen suomalaisista haastatelluista viisi kertoi näkemyksensä tehtaalle tai terminaaliin toimitetun puun hinnan muodostumisesta Luoteis-Venäjällä (taulukko 2). Näkemykset olivat samansuuntaisia: 40–60 prosenttia hinnasta arvioitiin koostuvan korjuukustannuksista ja noin 30–40 prosenttia kuljetuskustannuksista tien varresta tehtaan portille tai terminaaliin. Loppuosa hinnasta jakaantui metsänkäyttömaksuun ja muihin kustannuksiin.

Venäläisistä puun myyjistä ainoastaan kaksi halusi tarkemmin arvioida itse korjaamansa ja myymänsä puun hinnanmuodostusta. Toisen arvion mukaan puunkorjuun osuus hinnasta oli 50 prosenttia, metsäkuljetuksen 20 prosenttia ja puunkorjuuta tukevan infrastruktuurin rakentamisen 30 prosenttia. Toisen yksityiskohtaisen arvion mukaan puun vientihinnasta puunkorjuu muodosti 34 prosenttia, kuljetuskus-

Taulukko 2. Suomalaisen puun ostajien näkemys tehtaalle tai terminaaliin toimitetun puun hinnanmuodostuksesta Luoteis-Venäjällä.

Yritys	Metsänkäyttömaksu	Puunkorjuu	Kuljetus	Muut
1.	10 %	40 %	40 %	10–20 %
2.	10 %	60 %	30 %	
3.	10 %	60 %	30 %	
4.		50–55 %	25–30 %	12 % terminaalikulut, 8 % marginaali
5.		50 %	50 % (ml. muut kulut)	

tannukset terminaaliin 12 prosenttia, terminaalikulut 12 prosenttia, kaukokuljetuskustannukset 28 prosenttia, vientitulli 6 prosenttia ja voittomarginaali 8 prosenttia.

4.3 Puun tarjonta ja toimitusvarmuus

Sekä suomalaiset puun ostajat että venäläiset puun myyjät totesivat puusta olevan kilpailua Luoteis-Venäjällä, joskin sen voimakkuus vaihtelee markkinatilanteen, puutavaralajin ja vuodenajan mukaan. Puun hinnan kerrottiin muodostuvan markkinoilla, eivätkä puun myyjät voi siihen juuri vaikuttaa. Puun kotimainen kysyntä vaihtelee jalostuslaitosten sijainnin mukaan. Kuudessa vastauksessa todettiin kovimman kilpailun olevan tukkipuusta, josta on jopa pulaa. Kilpailuja ovat jalostuslaitosten lähiseutujen lisäksi ne alueet, joista viedään paljon puuta ulkomaille, erityisesti Karjalan tasavalta ja Leningradin alue, mutta myös Novgorodin ja Vologdan alueet. Lisäksi kilpailu puusta oli koventunut Suomen rajan läheisyydessä. Tähän syynä pidettiin kuljetuskustannusten, erityisesti rautatietariffien nousua, mikä vähentää puun hankinnan kannattavuutta kaukaisemmilta alueilta ja lisää kysyntää entisestään rajan läheisillä alueilla.

Kaikkien suomalaisten ja viiden venäläisen haastatellun mielestä metsäsertifikaatilla ei ollut vaikutusta puun hintaan. Ainoastaan yhden venäläisen puun myyjän mielestä sertifikaatti vaikutti myönteisesti puun hintaan. Aikaisemmin sertifikaatilla oli enemmän vaikutusta, koska vain harvoja toimittajia oli sertifioitu. Puun kysyntään sertifioinnilla todettiin kuitenkin olevan välillinen vaikutus, kun puun toimittajia ja puueriä valittaessa valinta kohdistuu ensisijassa sertifioituihin toimittajiin ja eriin.

Kaksi venäläistä puun myyjää toi esille, että kaikki Luoteis-Venäjän metsät on vuokrattu ja vapaita metsävaroja on vähän tarjolla, ja vuokrauksesta vapautuville metsille löytyy uusi vuokraaja helposti. Metsiä vuokraavien yritysten ei kuitenkaan sanottu kilpailevan keskenään metsävaroista. Tukkipuuta lukuun ottamatta lähes kaikki vastaajat totesivat ostajalla olevan enemmän neuvotteluvoimaa puukaupassa. Osittain tilanteen arvioitiin kuitenkin olevan poikkeuksellisen ja johtuvan vallitsevasta taloustilanteesta.

Neljä suomalaista puun ostajaa totesi toimitusten aikataulujen toteutuvan hyvin varsinkin vakiintuneiden kumppaneiden kanssa. Kahden ostajan mielestä aikataulut eivät pidä ollenkaan ja kahden mielestä osittain. Sanktioita toimitusten myöhästymisestä ei ollut käytössä yhdessäkään yrityksessä. Viisi suomalaista puun ostajaa totesi sopimusten mukaisten puumäärien täyttyvän hyvin tai melko hyvin, joskin määriä on joskus säädettävä eri toimittajien kesken. Neljä suomalaista puun ostajaa ilmoitti, etteivät toimitusmäärät täyty luvatusi. Yhtä yritystä lukuun ottamatta kaikki venäläiset puunmyyjät totesivat täyttävänsä toimitusmäärät aina tai yleensä.

Haastateltujen mainitsemat puun toimitusvarmuutta haittaavat tekijät on esitetty taulukossa 3. Sekä suomalaiset puun ostajat että venäläiset puun myyjät mainitsivat sähän liittyvät tekijät, kuten lyhyen talven korjuukauden tai pitkän kelirikkokauden, heikentävän toimitusvarmuutta. Suomalaiset korostivat myös heikon infrastruktuurin merkitystä toimitusvarmuutta alentavana tekijänä. Venäläisistä puun myyjistä heikon infrastruktuurin toi esille vain yksi haastateltu. Erilaiset poliittisiin päätöksiin ja byrokraatiaan liittyvät tekijät mainittiin useasti toimitusvarmuutta heikentävinä seikkoina.

Ainoastaan yksi suomalaisten puun ostaja totesi,

Taulukko 3. Puun toimitusvarmuutta haittaavat tekijät. Vastausten lukumäärä suluisa.

Suomalaiset puun ostajat	Venäläiset puun myyjät
Sää (7)	Sää (2)
Heikko infrastruktuuri (5)	Poliittinen tilanne ja päätökset, esim. tullit (2)
Viranomaistoiminta, byrokratia, lainsäädäntö (4)	Talouden vakaus, taloudelliset esteet (2)
WTO-kiintiölisenssi (2)	Junakuljetusten toimivuus (2)
Suomalaisen teollisuuden pitkäjänteisyyden puute (1)	Selittämätön vientihintojen lasku (1)
Rahoituksen järjestäminen (1)	Heikko infrastruktuuri (1)

että sovittuja puueriä myytiin ohi sopimusten eniten maksavalle ostajalle. Muiden suomalaisten haastateltujen mielestä heidän käyttämänsä toimittajat eivät näin tehneet. Venäläisistä puun myyjistä kuusi sen sijaan vastasi toimittavansa joitain eriä niin sanotusti vapaille markkinoille, mikäli erästä saatava hinta oli parempi tai hakkuista oli saatu arvioitua enemmän puuta.

4.4 Byrokratia ja politiikkamuutokset

Metsien käyttöön yleisesti ja puun vientiin erityisesti liittyy Venäjällä paljon byrokratiaa. Lähes kaikki haastatellut totesivat puun ulkomaankaupan vaativan Venäjällä paljon erilaisia lupia ja rekisteröintejä. Vain yhden haastatellun mielestä puun ulkomaankauppaan ei liittynyt erityistä paperisotaa. Vaikka byrokratian hoitamiseen kului aikaa, kuuden haastatellun mielestä menettelyt olivat vakiintuneita ja toiminta rutiininomaista. Neljä venäläistä puun myyjää nosti tullauksen esille suurimpana hankaluutena, joka hidasti puun vientikauppaa. Venäläisille puun myyjille syntyi kuitenkin vain harvoin ylimääräisiä kustannuksia vientikaupan teknisistä ongelmista, kuten väärin täytetyistä tullauspapereista, tullin mielestä puutteellisesti siivotuista vaunuista tai huonosti ladotusta kuormasta. Sähköinen tulli-ilmoitus oli vähentänyt tullauksen liittyviä ongelmia joillain yrityksillä. Venäjän tulli on myös oma-aloitteisesti pyrkinyt vähentämään tarpeetonta byrokratiaa viime vuosina. Yksi venäläinen puun myyjä mainitsi EU:n puutavara-asetuksen myötä vaadittavat dokumentit puun alkuperästä turhaksi lisäbyrokratiaksi. Puun läpimittalajittelua koskevat vaatimukset koettiin hidastavan tullausta, ja kasvinterveystodistusten hankkiminen alueilla, joilla ei ole ko. viranomaisen toimistoa haittaavan kaupankäyntiä. Tullauksen

lisäksi toimintaa hidastivat myös arvonlisäveron palautukseen liittyvät tarkastukset.

Haastatellut kokivat Venäjän WTO-jäsenyyden myötä käyttöön otetun havupuun alennetun vientitullin kiintiöjärjestelmän lisänneen byrokratiaa. Erityisesti vientiin oikeuttavan lisenssin saaminen venäläisiltä viranomaisilta oli vaikeaa ja hidasta. Kolme haastateltua näki kiintiöjärjestelmän rajaavan toimijoiden joukkoa ja rajoittavan puun vientiä. Kahden suomalaisen ja kahden venäläisen haastatellun mielestä kiintiöjärjestelmä ei ollut aiheuttanut ongelmia. Yksi suomalainen haastateltu kuitenkin totesi, että poliittisten kriisien myötä yhteisistä pelisäännöistä on lipsuttu.

Puun alkuperää seurattiin kaikissa haastateltujen edustamissa yrityksissä leimikon tarkkuudella ja pääosalla oli käytössään systemaattinen alkuperänsurantajärjestelmä, jota käytössä olevat metsäsertifikaatit edellyttivät. Alkuperän todentaminen tehtiin alkuperälomakkeiden, metsänvuokrasopimusten, metsänkäyttöilmoitusten ja puun kuljetusdokumenttien perusteella. Lisäksi suomalaiset puun ostajat tekivät venäläisten puun toimittajien hakkuutyömaille maastotarkastuksia.

Metsien taloudelliseen käyttöön kohdistuvilla suunnitelluilla tai jo toteutuneilla politiikkatoimilla ei haastateltujen keskuudessa uskottu olevan suurta vaikutusta markkinoille tulevan puun määrään tai hintaan (taulukko 4). Luoteis-Venäjällä laitton puu ei ollut haastateltujen mielestä ongelma. Tämän vuoksi valtiollisen puukaupan valvontajärjestelmän uskottiin tuovan vain lisää byrokratiaa ja kustannuksia ilman käytännön vaikutusta. Puukaupan valvonta nähtiin jopa niin, että se hankaloittaa yritysten toimintaa. Pk-yrityksille mahdolliseksi tehty pystyleimikoiden osto edistää jatkossa puun markkinoille tuloa kolmen suomalaisen vastaajan mielestä. Muiden vastaajien mielestä muutos ei tule vaikuttamaan

Taulukko 4. Poliittikatoimien vaikutus puumarkkinoihin. Vastausten lukumäärä suluissa.

Suomalaiset puun ostajat	Venäläiset puun myyjät
Valtiollisen puukaupan valvontajärjestelmän käyttöönotto	
Ei vaikutusta, laitton puu ei ole ongelma	Järjestelmä keskeneräinen, ei toimi käytännössä, toiminta epäselvää jatkossa (7)
Luoteis-Venäjällä (8)	Lisädokumentti kuljetuksiin (2)
Yksi asiakirja lisää, pieni lisäkustannus (4)	Aiheuttaa lisäkustannuksia ja työtä (4)
Lisää byrokratiaa ja kustannuksia (1)	Auttaa vähentämään laitonta puuta (2)
	Ei vaikutusta, laitonta puuta ei ole viennissä (2)
	Ei tuo suuria kustannuksia (1)
Pystyleimikoiden osto tehdään mahdolliseksi pk-yrityksille	
Lisää puun määrää markkinoilla (3)	Ei vaikuta markkinoilla olevaan puumäärään (3)
Metsät jo vuokrattu, uusia leimikoita tulee harvoin (1)	Pieni vaikutus puumarkkinoihin (3)
Periaatteessa toisi puuta markkinoille joustavammin, todellinen vaikutus minimaalinen (1)	Parantaa metsävarojen saatavuutta pienille yrityksille (1)
Metsänvuokra-ajan pidentäminen 98 vuoteen	
Ei vaikutusta (6)	Ei vaikutusta (5)
	Varmaankin vaikuttaa (1)
Metsänkäyttöohjeistojen päivitys intensiivisen metsätalouden mahdollistaviksi	
Lisäisi merkittävästi puun tarjontaa (2)	Lisää kustannuksia yrityksille (2)
Harvennushakkuut lisääisivät puun määrää (2)	Suuri merkitys metsänuudistamiselle (1)
Positiivinen vaikutus pitkällä aikavälillä (4)	Paljon hankaluuksia (1)

puumarkkinoihin tai vaikutus on pieni, koska suuri osa metsistä on jo vuokrattu ja vapaana olevia metsävaroja on Luoteis-Venäjällä vähän. Metsänvuokra-ajan pidentäminen 98 vuoteen ei haastateltujen mielestä vaikuta puumarkkinoihin, sillä vuokra-alueiden hakkuumahdollisuuksia ei hyödynnetä täysimääräisesti tälläkään hetkellä. Kaksi haastateltua totesi, että vuokra-ajan pidentäminen voisi kannustaa yrityksiä metsäteiden rakentamiseen ja näin lisätä markkinoille tulevaa puumäärää välillisesti. Kahden suomalaisen puun ostajan mielestä vain metsien yksityisomistuksella olisi ratkaiseva vaikutus puumäärään ja metsätalouden investointeihin.

Metsänkäyttöohjeistojen päivitys intensiivisen metsätalouden mahdollistaviksi vaikuttaisi suomalaisten mielestä positiivisesti metsien rakenteeseen ja käyttöön pidemmällä aikavälillä. Harvennushakkuut lisääisivät kuitupuun määrää, mutta käytännössä ongelmaksi voisi muodostua harvennuspuun olematon kysyntä. Venäläisten puun myyjien näkemyksissä on eroavaisuuksia. Muutoksilla voisi olla positiivinen vaikutus, mutta yrityksille odotetaan muodostuvan lisäkustannuksia ja hankaluuksia. Huolta aiheutti myös sallitun hakkuuian laskemisen negatiivinen vaikutus markkinoille tulevan tukin

määrään hakkuuiden kohdistuessa aiempaa pieniläpimittaisempaan puustoon. Intensiivinen metsätalous edellyttäisi soveltuvia ohjeistoja ja valtion taholta enemmän rahoitusta metsäsuunnitteluun.

Muita puumarkkinoihin vaikuttavia mahdollisia lähitulevaisuuden politiikka- ja viranomaistoimia olivat suomalaisten puun ostajien arvioiden mukaan Venäjän valtion puun vientiä hankaloittavat määräykset, kuten arvonlisäveropalautusten poistaminen, erilaiset lisäluvat ja -maksut, havupuun viennin rajoittaminen ja vaatimukset kuorman peittämisestä. Kolme venäläistä vastaajaa nimesi mahdolliseksi tullimaksujen korotuksen, lisäksi muutoksia voitulla veroihin ja tuotantokustannuksiin.

4.5 Mahdollisuudet ja haasteet

Yli puolet haastatelluista suomalaisista puun ostajista näki Venäjän puumarkkinoiden suurimmaksi mahdollisuudeksi mittavat metsävarat ja hyödynnettömän hakkuupotentiaal. Mahdollisuuksina pidettiin myös tukkien parempaa laatua, hyvää hintakilpailukykyä sekä tiettyjen puutavaralajien saatavuutta. Venäläisille yrityksille metsäalalla toimimi-

sen motiivina oli kannattava liiketoiminta, yrittäjän koulutustausta sekä toimiminen perinteisellä alalla metsävaltaisella alueella.

Suomalaiset puun ostajat mainitsivat merkittävimmäksi Venäjän puumarkkinoiden ongelmaksi poliittisen riskin, johon liittyivät erityisesti valtiiovallan odottamattomat päätökset ja rajoitukset sekä lainsäädännön ennustamattomuus. Toimintaympäristö koettiin epävakaaaksi, mikä loi yleistä epävarmuutta liiketoimintaan. Lisäksi ongelmina pidettiin pääoman korkea hintaa Venäjällä ja rahoituksen saannin vaikeutta. Yksittäisinä ongelmina mainittiin hankinta-alueen pieneneminen suurten kuljetuskustannusten seurauksena, metsien huono rakenne sekä tehoton metsänkäytön järjestäminen. Ongelmiin ei useamman suomalaisen puun ostajan mielestä voida Venäjällä yksinkertaisesti varautua. Yrityksen on oltava jatkuvasti varuillaan ja hyväksyttävä, että ongelmia ilmaantuu joka päivä. Eräänä keinona pienentää riskejä mainittiin pidättäytyminen investoinneista Venäjälle. Yksi suomalainen puun ostaja mainitsi omiana varautumiskeinoinaan lobbauksen ja muutosten jatkuvan seurannan.

Kolme venäläistä puun myyjää piti tullausta merkittävimpänä ongelmana. Tullaukseen liittyvät vaatimukset ja korkeat vientitullit toimivat haastateltujen mielestä kaupan esteinä. Ongelmia yritettiin ratkaista muun muassa osallistamalla ulkomaankauppaa käsitteleviin valtiiovallan organisoimiin työryhmiin sekä edunvalvontajärjestöjen työhön. Vastaajat kokivat, että tällä yhteistyöllä on saatu lievennettyä tullaukseen liittyviä ongelmia. Kuljetuksiin liittyvinä ongelmina mainittiin rautatietariffien kallistuminen ja kuormien varkaudet. Junakuljetuksiin ja niiden maksuihin ei voida vaikuttaa, mutta varkauksiin varaudutaan vakuutuksilla. Puunkorjuuta haittaavat sääolot mainitsi ongelmaksi kaksi venäläistä puun myyjää, ja ratkaisukeinona nähtiin ympärivuotiseen käyttöön soveltuvien metsäteiden rakentaminen. Riippuvuus Suomeen suuntautuvasta puun viennistä nähtiin ongelmaksi yhdessä yrityksessä ja sen ratkaisemiseksi yritys pyrkii lisäämään omaa puunjalostustaan. Lisäksi ongelmana mainittiin metsälainsäädäntö, jonka vaatimuksia ei voida aina täyttää sekä nykyinen metsänkäyttöjärjestelmä, jossa vuokraajalla on paljon velvollisuuksia, mutta

ei varmuutta vuokrasopimuksen pysyvyydestä. Näihin ongelmiin pyrittiin vastaamaan viemällä riitoja oikeuskäsittelyyn ja osallistumalla eri työryhmiin. Metsälainsäädännön ja metsänkäyttöjärjestelmän muutokset koettiin kuitenkin hitaiksi ja usein vaativan korkeimman valtiojohdon eli presidentin käsittelyä.

Haastattelujen tekohetkellä vuoden 2015 alussa vallinneella poliittisella kriisillä ei koettu olleen suora vaikutusta haastateltujen edustamien yritysten puukauppaan Suomen ja Venäjän välillä. Suomalaisille yrityksille välillisenä vaikutuksena olivat olleet venäläisten kauppakumppanien rahoitusongelmat ja investointien puute. Pidemmällä aikavälillä odotettiin kuitenkin viranomaisvallan vahvistumista ja kaupankäynnin epävarmuuden lisääntymistä poliittisen kriisin seurauksena. Suoria vaikutuksia Suomen ja Venäjän väliseen puukauppaan arvioitiin tulevaisuudessa syntyvän, mikäli Venäjä päättäisi pakotteisiin liittyen rajoittaa puun vientiä tai jos Venäjä suljettaisiin kansainvälisen SWIFT-maksujärjestelmän ulkopuolelle. Venäjän ruplakriisin ja ruplan heikkenemisen kerrottiin lisänneen puun tarjontaa vientiin ja alentaneen puun euromääräistä hintaa. Samalla venäläisten puun myyjien ruplamääräiset vientitulot olivat kasvaneet, mutta tuontiteknologian ja -materiaalien kustannukset olivat myös kasvaneet ja rahoitusongelmat estivät korjuukaluston uusimisen.

4.6 Tulevaisuudennäkymät

Tulevaisuudessa neljä haastateltua suomalaista puun ostajaa aikoo laajentaa puunhankintaa Venäjältä ja neljä pitää nykyisellä tasolla. Vain yksi puun ostaja totesi puunhankinnan vähenevän. Venäläisistä puun myyjistä neljä ei aio lisätä puunvientiä ulkomaille ja kolme suunnittelee lisäävänsä vientiä.

Suomalaisten puun ostajien mielestä suurimmat odotettavissa olevat muutokset Luoteis-Venäjän puumarkkinoilla liittyvät Venäjän federaation politiikkaan ja venäläisten viranomaisten yllättäviin päätöksiin sekä kansainväliseen poliittiseen tilanteeseen. Myös valuuttakursseilla nähtiin olevan merkittävä vaikutus puukauppaan. Yksittäisinä muutoksina mainittiin hankinta-alueen pieneneminen kuljetuskustannusten nousun vuoksi, suojelun alueiden kasvu, bioenergian hyödyntämisen kehittyminen Venäjällä,

metsänhoidon tehostuminen ja toimijoiden väheneminen puunkorjuussa.

Kolmen venäläisen puun myyjän mielestä puumäärä Luoteis-Venäjän markkinoilla tulee jatkossa vähenemään korjuukustannusten kasvun ja puun viennin lisääntymisen seurauksena. Esitettiin myös ajatus, että jos puun vienti lisääntyy ruplan heikon kurssin vuoksi, puuta jalostavilla yrityksillä voi olla edessään puupula Luoteis-Venäjällä. Yksi venäläinen puun myyjä totesi, että Luoteis-Venäjän markkinoille tuleva puumäärä on vakio, koska se perustuu hakkuusuunnitteeseen. Suurimmiksi muutoksen lähteiksi venäläiset puun myyjät mainitsivat politiikan, valuuttakurssit, taloudelliset vaikeudet, kuten rahoituksen saatavuuden ja verojen nousun, puulajisuhteen huononemisen hakattavissa metsissä ja paperin kulutuksen laskusta johtuvan kuitupuun kysynnän vähenevän.

Seitsemän suomalaisen puun ostajan mielestä metsäteollisuuden kehityksessä ei ole odotettavissa suurta muutosta, joka vaikuttaisi Luoteis-Venäjän puumarkkinoihin seuraavan viiden vuoden aikana. Nykyisten laitosten käyttöaste voi nousta, mutta suurta lisäystä puunkäyttöön ei odoteta. Venäläisten toimijoiden investointeja rajoittavat rahoituksen puute sekä se, ettei metsäala tarjoa nopeita voittoja ja tarpeeksi suuria tuotto-odotuksia. Toteutettuja ulkomaisia investointeja Venäjän metsäalalle pidettiin onnistuneina, mutta niiden määrän ei oleteta kasvavan kireän poliittisen tilanteen vuoksi. Yhden suomalaisen puun ostajan mielestä metsäteollisuuden kehitys on painottunut Uralin takaisille alueille, mutta tällä ei ole vaikutusta puumarkkinoihin tai suomalaisten puun hankintaan Luoteis-Venäjällä. Kahden suomalaisen haastatellun mielestä tukin kysyntä tulee pysymään jatkossakin korkeana.

Myöskään venäläisten puun myyjien mielestä Luoteis-Venäjän metsäteollisuuden kehityksessä ei ole odotettavissa suurta muutosta. Ainoa poikkeus voisi olla Svezan Vologdan alueelle suunnittelema sellutehdas, mutta sen toteutumista pidettiin epävarmana muun muassa poliittisen tilanteen vuoksi. Sellutehdasinvestoinnille arvioitiin olevan vapaita raaka-aineresursseja toisin kuin sahauksessa ja vannerintuotannossa, joissa tukin puute rajoittaa tuotannon laajentamista.

5 Tulosten tarkastelu

Suomen ja Luoteis-Venäjän välisen puukaupan voidaan sanoa olevan molempia osapuolia hyödyttävässä vakiintuneessa tilassa. Suomalaiset ostajat näkevät Venäjän puumarkkinoiden suurimmaksi mahdollisuudeksi metsävarojen hyödyntämättömän potentiaalain ja venäläisille myyjille puukauppa on kannattavaa liiketoimintaa. Suomalaiset ostavat Venäjältä puutavaralajeja, joita ei ole riittävän taasisesti saatavilla kotimaassa ja venäläiset myyvät Suomeen puuta, jolle ei ole paikallista kysyntää tai josta saa Suomessa paremman hinnan. Vinokurovan ym. (2009) noin kymmenen vuotta sitten tekemässä tutkimuksessa puukaupan motiivit olivat samankaltaiset, joskin silloin suomalaiset ostajat korostivat toisin kuin nykyisin puun hinnan merkitystä puun tuonnissa Venäjältä. Puukaupassa toimitaan vakiintuneiden kumppanien kanssa, eikä markkinoille tule juurikaan uusia toimijoita. Kauppa perustuu pitkäaikaisiin asiakassuhteisiin ja vuosisopimuksiin, joiden puumäärää tarkistetaan useimmiten vain kerran vuodessa ja hintaa tarpeen mukaan markkinatilanteiden muuttuessa. Suurimmat ongelmat puukaupakäytännöissä venäläisen puunmyyjän kannalta liittyvät puun mittaukseen. Mittaustuloksiin liittyvät erimielisyydet nousivat vahvasti esille myös Venäjällä toimivien suomalaisten hakkuuyrittäjien haastatteluissa (Karvinen ja Nummelin 2015). Tässä tutkimuksessa esille nostettu menetelmäkeskeisyyteen liittyvä kulttuuriero havaittiin myös Vinokurovan ym. (2009) tutkimuksessa, jossa suomalaiset puukaupan osapuolet pitivät laadunvalvontamenetelmän käyttöä paljon tärkeämpänä kuin venäläiset. Venäläisten haastateltujen tyytymättömyyden perusteella voidaan kuitenkin olettaa, että puutavaran mittauksessa oikean menetelmän käyttö on tärkeää myös venäläiselle osapuolelle.

Suomen kantohintaan usein rinnastettavan, valtiolle maksettavan metsänkäyttömaksun osuudeksi arvioitiin kymmenesosa puun hinnasta Luoteis-Venäjällä. Arvio vastaa hyvin venäläisiä kirjallisuuslähteitä, joissa metsänkäyttömaksun osuus vaihtelee 4–13 prosentin välillä (Mosjagin 2012, Srednjaja struktura ... 2013, Bezpalko 2014, Bogatova 2015). Venäläiset puun myyjät eivät erikseen maininneet metsänkäyttömaksua puun hinnanmuodostuksen

komponenttina, mikä entisestään korostaa muiden kustannusten merkitystä puun hinnan määräytymisessä Venäjällä. Kaikissa vastauksissa suurin kustannuserä puun hinnanmuodostuksessa oli puunkorjuu, jonka osuus vaihteli 30–60 prosentin välillä. Kaukokuljetuksen osuudeksi arvioitiin 25–50 prosenttia puun hinnasta. Venäläisissä selvityksissä puunkorjuukustannusten osuudeksi on arvioitu noin 30 prosenttia ja kaukokuljetuksen 18–26 prosenttia, lisäksi hallinto- ja myyntikustannusten osuudeksi esitetään 22–31 prosenttia (Srednjaja struktura ... 2013, Bogatova 2015, Smirnova ym. 2015). Tässä tutkimuksessa hallinto- ja myyntikustannuksia ei eritelty riittävällä tarkkuudella. Erään 1990-luvun puolivälissä esitetyn arvion mukaan Venäjältä vientiin suuntautuneen puun hinnan muodostuksesta tarkemmin kohdentamattomien muiden kustannusten osuus oli noin 45 prosenttia (Myllynen 1996). Toisen arvioin mukaan noin 60 prosenttia Venäjän Euroopan puoleisesta osasta Suomeen vietävän raakapuun kustannuksista liittyivät korruptioon (Gareyev ym. 1997). Tässä tutkimuksessa muut erittelemättömät kustannukset eivät sen sijaan korostuneet, eikä korruptiota mainittu ollenkaan kysyttäessä puukaupan merkittävimpiä ongelmakohtia. Tilanne Venäjän metsäsektorilla oli 1990-luvulla hyvin erilainen kuin nykyään. Markkinataloutta harjoiteltiin ja puun vientitoiminta nähtiin keinona saada valuuttatuloja, mikä houkutteli hakkuutoimintaan ja puunvälitykseen runsaslukuisen ja kirjavan joukon yrittäjiä. Näiden joukkoon mahtui myös sellaisia, jotka eivät kaikilta osin noudattaneet säädöksiä (Pölkki 2008). Lisäksi Neuvostoliiton hajoamista seuranneen korkean inflaation vuoksi virkamiesten palkat olivat alhaiset eivätkä ne välttämättä riittäneet elämiseen. Viranomaisten ansaintakeinona metsäalalla olivat esimerkiksi erilaiset perusteettomat sakot muun muassa kantojen korkeudesta tai metsään jääneiden latvusten paksuudesta (Pölkki 2008). Monimutkainen, muuttuva ja tulkinnanvarainen lainsäädäntö oli myös hyvä kasvualusta korruptiolle.

Puun vienti Venäjältä on erittäin byrokraattista, mutta toimijat ovat tottuneita vaatimuksiin ja ongelmia esiintyy harvoin. Käytännön toimijoiden kokemusten mukaan markkinoilla ei ole tilaa laittomuudelle, koska ulkomaankauppa on tiukasti säänneltyä ja sertifiointi sekä puun alkuperän seuranta ovat arkipäivää. Haastateltujen näkemykset poikkeavat

aikaisemmista tutkimustuloksista, joiden mukaan metsänkäyttöä koskevan lainsäädännön noudattamiseen liittyy usein ongelmia Luoteis-Venäjällä (Grjaznov ym. 2011, Trishkin ym. 2015). Gerasimovin ja Karjalaisen (2008) analyysin mukaan laitonta puuta voi päätyä ulkomaalaisen yrityksen hankintaketjuun Luoteis-Venäjällä. Laittomuus voidaan kuitenkin käsittää hyvin subjektiivisesti ilman tarkempaa sisällön määrittelyä, mikä vaikeuttaa tulosten vertailua. Gerasimovin ja Karjalaisen (2008) määrittelemiä heikkouksia, kuten puun alkuperän seurannan puutteita, metsäsertifikaattien puuttumista sekä huonoa yritysyhteistyötä ei tässä tutkimuksessa noussut esille lainkaan.

Luoteis-Venäjän puumarkkinat näyttävät toimivan markkinaehtoisesti. Puun hinta muodostuu markkinoilla ja puusta on kilpailua erityisesti jalostuslaitosten läheisyydessä. Kovin kilpailu kohdistuu havutukkiin, mutta myös kuitupuusta kilpaillaan erityisesti Suomen rajan lähellä. Toimitusvarmuus on kohtuullisella tasolla, aikataulut ja puumäärät toteutuvat sovitusti erityisesti vakiintuneiden kumppanien kanssa. Puun toimitusvarmuutta haittaavat erityisesti sääolot ja heikko infrastruktuuri sekä poliittiset päätökset ja viranomaistoimintaan liittyvät vaatimukset. Samat tekijät nousivat esille myös puumarkkinoiden merkittävimpinä haasteina. Suomalaiselle osapuolelle suurin ongelma on poliittinen riski, johon liittyvät valtiovallan odottamattomat päätökset ja yleinen epävarmuus. Vaikka byrokraatiaan ja viranomaisvaatimuksiin onkin totuttu, vastauksista heijastuu edelleen Venäjän puukaupan konkarin Voitto Pölkin (2008) näkemys ”Puun tuonti Venäjältä on ollut alusta alkaen lähes katkeamaton sarja erilaisia vaikeuksia, ongelmia ja murheita”. Metsäalan toimintaa säätelevä lainsäädäntö, metsäpolitiikka ja viranomaisten toiminta ovatkin saaneet osakseen voimakasta kritiikkiä niin metsäalan käytännön toimijoiden kuin myös federaation keskushallinnon taholta (Välkky ym. 2011, Rimmer ym. 2014, Moskovan suurlähetystön ... 2015). Suomalaiset toimijat ovat jopa nostaneet metsäalan normiston, sen muutokset sekä massiivisen byrokraatian ja viranomaisten toiminnan tärkeimmäksi toimintaympäristöä heikentäväksi seikaksi Venäjällä (Pölkki 2008, Rimmer ym. 2014). Tässä tutkimuksessa haastatellut venäläiset toimijat eivät maininneet epävarmuutta puukaupan haasteeksi, toisin kuin

vuonna 2007 (Vinokurova ym. 2009).

Metsäsektorin toimintaympäristö on jatkuvassa muutoksessa Venäjällä. Muutokset ovat olleet usein seurausta hallinnollisista päätöksistä, joiden toteutustavat ja -aikataulut ovat olleet omiaan lisäämään toimintaympäristön kehitykseen liittyvää epävarmuutta. Toiminnan suunnittelun aikajänne onkin Venäjän metsäsektorilla huomattavan lyhyt, mikä puolestaan on heijastunut muun muassa investointihankkeiden toteutumattomuuteen tai kasvatushakuiden vähäiseen määrään.

Poliittisen epävarmuuden ja valtion yllättävien päätösten odotetaan aiheuttavan suurimmat muutokset Luoteis-Venäjän puumarkkinoihin myös tulevaisuudessa. Metsäteollisuuden investointien ei uskota vaikuttavan puumarkkinoihin ja puun kysyntään lähitulevaisuudessa. Myöskään puumarkkinoiden läpinäkyvyyden ja vakauden lisäämiseen tähtäävillä politiikkatoimilla ei arvioitu olevan suurta vaikutusta. Ainoastaan intensiivisen metsätalouden mahdollistaminen voisi lisätä puun tarjontaa pitkällä aikavälillä. Puun korjuu- ja kuljetuskustannusten odotetaan edelleen nousevan lähitulevaisuudessa.

Kaikki tutkimuksessa haastatellut venäläiset puun myyjät toimivat ulkomaankaupassa, johon liittyy tullauksen, kasvinterveystodistusten, vientilisenssin ja EU:n puutavara-asetusten mukanaan tuomaa raskasta byrokratiaa. Tulokset eivät siten välttämättä kuvasta pelkästään Venäjän sisämarkkinoilla käytävän puukaupan tilaa.

Venäjän valtiovallan toimet puumarkkinoiden läpinäkyvyyden lisäämiseksi tuottavat tietoa lähinnä puun laillisuuden seurantaan, eikä markkinainformaatiota ole kootusti saatavilla. Puumarkkinoiden kilpailullisuuden ja toimivuuden kehittämiseksi tarvittaisiin systemaattisesti kerättyä tietoa puun markkinahinnoista. Käytännön toimijoiden kannalta tärkeää on myös tieto markkinahinnan muodostumisesta, mikä edellyttää muun muassa puunkorjuun ja -kuljetuksen todellisten yksikkökustannusten tuntemista laskennallisen omakustannushinnan komponenttien sijasta. Hinnanmuodostuksen arviointia hankaloittaa se, että yritykset usein pitävät tuotettujen tuotteiden tai käytettyjen tuotannontekijöiden hintatasoa ja hinnan eri komponenttien osuuksia liikesalaisuuksina, eikä tietoja haluta kertoa edes tutkimustarkoituksiin. Puun markkinahinnan sekä puunkorjuun ja -kuljetuksen kustannuksia koskevan

tiedon kerääminen yrityksiltä on kuitenkin onnistunut Suomessa jo vuosikymmeniä, joten se olisi varmasti järjestettävissä myös Venäjällä.

Kirjallisuus

- Bezpakko, A.P. 2014. Analiz sostava, struktury nalogyh plateži i platy za ispolzovanije lesov. Izvestija Sankt-Peterburgskoi lesotehničeskoj akademii 208: 226–239.
- Bogatova, E. 2015. Analiz formirovanija vnutrennei i eksportoi tseny na kruglyje lesomaterialy v RF. Vestnik Instituta ekonomiki i upravlenija NovGU (17)1: 13–18.
- Federalnyj zakon ot 29.6.2015 N 206-FZ. «O vnesenii izmeneni v Lesnoi kodeks Rossijskoj Federatsii i otdelnye zakonodatelnye akty Rossijskoj Federatsii v tšasti soveršenstvovaniija regulirovaniija lesnyh otnošeni».
- Gareyev, M., Sheveiko, S. & Hale, S. 1997. Russian forestry – a paradise lost. DANA Publishing, Rotorua. 220 s.
- Gerasimov, Y. & Karjalainen, T. 2008. Development program for improving wood procurement in Northwest Russia based on SWOT analysis. Baltic Forestry 14: 87–92.
- Global forest resource assessment 2010. Main report. FAO Forestry Paper 163. Food and Agriculture Organisation of the United Nations, Rooma. 340 s. Saatavissa: <http://www.fao.org/docrep/013/i1757e/i1757e.pdf>. [Viitattu 21.2.2016].
- Gosudarstvennaja statistika. 2016. Jedinaja Mežvedomstvennaja Infomatsionno-Statističeskaja Sistema EMISS. Saatavissa: <https://fedstat.ru/>. [Viitattu 1.9.2016].
- Grjaznov, S.E., Kuzminyh, Ju.V. & Bogatšev, Ju.K. 2011. Otsenka i izmerenije nelegalnyh lesozagotovok v lesnom sektore Rossijskoj Federatsii. Lesnoi žurnal 5: 124–130.
- Gruppa ”Ilim” investirujet boleje 2 mlrd. dollarov v razvitije svoih predprijatai. 2016. Ilim Group. Saatavissa: <http://www.ilimgroup.ru/press-centre/news/?id=789>. [Viitattu 4.4.2016].
- Holopainen, P., Ollonqvist, P. & Viitanen, J. 2006. Factors affecting investments in Northwest Russian forest sector and industry. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 32. 49

- s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2006/mwp032.pdf>. [Viitattu 16.3.2016].
- Incoterms 2010. In Nutshell. International Chamber of Commerce. Saatavissa: <http://www.icc.fi/userData/5176/pdf/ICC-Finland-Incoterms-2010-in-Nutshell.pdf>. [Viitattu 20.3.2016].
- Jarošenko, A. 2008. Lesnaja reforma v Rossii: tšto sejtšas proshodit s rossijskimi lesami i lesnym hozjaistvom. Lesnaja Gazeta 18.4.2008. Saatavissa: http://www.forestforum.ru/info/250408_reform.doc. [Viitattu 12.3.2016].
- Jutila, L. 2010. Metsäpolitiikan vaikutus metsävarojen käyttöön ja metsäteollisuuden investointeihin Venäjällä. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 162. 48 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp162.pdf>. [Viitattu 20.3.2016].
- Kansantalouden tilinpito. 2016. Suomen virallinen tilasto (SVT): Aluutilinpito. Tilastokeskus. Saatavissa: <http://www.stat.fi/til/vtp/index.html>. [Viitattu: 29.3.2016].
- Karvinen S. & Nummelin T. 2015. Finnish wood harvesting contractors' risks in Russia. *Silva Fennica* vol. 49 no. 5 article id 1394. Saatavissa: <http://dx.doi.org/10.14214/sf.1394>
- , Välkky, E., Gerasimov, Y. & Dobrovolsky, A. 2011. Northwest Russian forest sector in a nutshell. *Metsäntutkimuslaitos, Vantaa*. 138 s.
- Korjakin, V.A. & Voronkov P.T. 2014. Otsenka dinamiki stoimosti eksporta neobrabotannyh lesomaterialov iz Rossijskoi Federatsii i jejo prognoz. *Lesohozjaistvennaja informatsija* 3: 15–21.
- Kurssi- ja oppimateriaaliplone Koppa. 2015. Fenomenologinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/fenomenologinen-tutkimus>. [Viitattu 12.1.2016].
- Metsätalustollinen vuosikirja 2011. SVT Maa-, metsä- ja kalatalous. Metsäntutkimuslaitos, Vantaa. 470 s.
- Metsätalustollinen vuosikirja 2014. SVT Maa-, metsä- ja kalatalous. Metsäntutkimuslaitos, Vantaa. 428 s.
- Meždunarodnaja konferentsija o rynke lesa i pilomaterialov Rossii sostoitsja 3 marta v Moskve. 2016. Ministerstvo promyšlennosti i trgovli Rossijskoj Federatsii. Saatavissa: [http://minpromtorg.gov.ru/press-centre/news/#!/mezhdunarodnaja_konferenciya_o_rynke_lesa_i_pilomaterialov_rossii_sostoitsya_3_marta_v_moskve](http://minpromtorg.gov.ru/press-centre/news/#!/mezhdunarodnaya_konferenciya_o_rynke_lesa_i_pilomaterialov_rossii_sostoitsya_3_marta_v_moskve). [Viitattu 1.9.2016].
- Mosjagin, V.I. 2012. Tseny i tsenoobrazovanije v lesnom komplekse. Politehnika-servis, SPB. 640 s.
- Moskovan suurlähetystön Venäjä- uutiskatsaus (23.10.–5.11.2015). 2015. Suomen ulkoasiainministeriö. Saatavissa: <http://www.finland.org.ru/public/default.aspx?contentid=337166&nodeid=36964&contentlan=1&culture=fi-FI>. [Viitattu 31.3.2016].
- Myllynen, A.-L. (toim.). 1996. On ecological and economic impacts of wood harvesting and trade in North-West Russia. 152 s.
- Postanovlenije pravitelstva Rossijskoj Federatsii ot 24.03.2006 N 158. ”O vnesenii izmenenii v postanovlenije pravitelstvo Rossijskoi Federatsii ot 30 nojabrja 2001 g. N 830 i ot 9 dekabrja 1999 g. N 1364 v otnošenii otdelnyh vidov lesomaterialov neobrabotannyh”.
- Postanovlenije pravitelstva Rossijskoj Federatsii ot 05.02.2007 N 75. ”O vnesenii izmenenii v postanovlenije pravitelstvo Rossijskoi Federatsii ot 23 dekabrja 2006 g. N 795 v otnošenii otdelnyh vidov lesomaterialov neobrabotannyh”.
- Prezident Rossii. 2013. Zasedanije prezidiuma Gossoveta o povyšeni effektivnosti lesnogo kompleksa. Saatavissa: <http://www.kremlin.ru/events/president/news/17876>. [Viitattu 1.9.2016].
- Prikaz Federalnoi služby gosudarstvennoi statistiki ot 11 marta 2008 g. No 55 ”Metodologičeskije položenija po nabljudeniju za tsenami proizvodelei promyšlennyh tovarov i rastšjotu indeksov tsen”.
- Proizvedennyi valovoi vnutrenni produkt. 2016. Federalnaja služba gosudarstvennoi statistiki. Saatavissa: http://www.gks.ru/free_doc/new_site/vvp/vvp-god/tab10.htm. [Viitattu 1.9.2016].
- Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.): *Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Hansaprint, Vantaa: 47–57.
- Pölkki, V. 2008. Venäjän puu – Puutulvasta puutulleihin. Karisto Oy, Hämeenlinna. 208 s.
- Rimmler, T., Pirhonen, I. & Leinonen, T. 2014. Puunjalostusteollisuuden Venäjän liiketoiminnan ja toimintaympäristön nykytila ja kehitysnäkymät – Suomalaisyriyten tilannearvio. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 306. 48 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2014/mwp306.pdf>. [Viitattu 18.3.2016].
- Russia in figures 2016. Statistical handbook. Federal State Statistic Service (Rosstat). Saatavissa: http://www.gks.ru/bgd/regl/b16_12/Main.htm. [Viitattu 1.9.2016].

- Rynok lesa i stroimaterialov. 2015. Birževoi tovarnyi ry-nok No 1 Aprel. Sankt-Peterburgskaja Meždunarodnaja Tovarno-syrevaja Birža. Saatavissa: <http://spimex.com/upload/iblock/427/42793f5bce4933e83d5088ecabd61d07.pdf>. [Viitattu 1.9.2016].
- Smirnova, A.I., Le Trung Hieu & Levšenko, I.A. 2015. Vlijanije transportnoi infrastruktury na sebestoimosti zagotovki drevesiny. Izvestija Sankt-Peterburgskoi lesotehnišeskoj akademii. Vyp. 212: 265–272.
- Solberg, B., Moiseyev, A., Kallio, M. & Toppinen, A. 2010. Forest sector market impacts of changed roundwood export tariffs and investment climate in Russia. *Forest Policy and Economics* (12)1: 17–23.
- Srednjaja struktura zatrat kruglyh lesomaterialov po sortimentnoi tehnologii. 2013. Pietarin metsäteknillinen yliopisto, metsäpolitiikan, -ekonomian ja -hallinnon laitos. Julkaisseman tutkimus.
- State of Europe's forests 2015. Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe FOREST EUROPE Liaison Unit, Madrid. 312 s.
- Suomen puumarkkinoiden toimintaa koskeva selvitys. 2009. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja Kilpailukyky 62/2009. 149 s. Saatavissa: https://www.tem.fi/files/25627/tem_68_2009_web.pdf. [Viitattu 21.3.2016].
- The Russian Federation forest sector outlook study to 2030. 2012. Food and Agriculture Organisation of the United Nations, Rooma. 83 s. Saatavissa: <http://www.fao.org/docrep/016/i3020e/i3020e00.pdf>. [Viitattu 21.2.2016].
- Trishkin, M., Lopatin, E. & Karjalainen, T. 2015. Exploratory Assessment of a Company's Due Diligence System against the EU Timber Regulation: A Case Study from Northwestern Russia. *Forests* 6: 1380–1396.
- Turner, J., Buongiorno, J., Katz, A. & Zhu S. 2008. Implications of the Russian roundwood export tax for the Russian and global wood products sector. *Scandinavian Journal of Forest Research* (23)2: 154–166.
- Ulkomaankauppa 2015 – Taskutilasto. 2016. Tulli. Saatavissa: <http://www.tulli.fi/fi/tiedotteet/ulkomaankauppatilastot/katsaukset/tiedotteet/taskutilasto2015/liitteet/Tasku2015.pdf>. [Viitattu 2.9.2016]
- Viitanen, J. & Mutanen, A. 2016. Metsäsektorin suhdannekatsaus 2016–2017. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 49/2016. 73 s. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-290-4>. [Viitattu 25.10.2016].
- , Mutanen, A. & Hänninen, R. 2011. Impact of Russian roundwood and sawnwood exports on markets – a Finnish perspective. Teoksessa: Vätkky, E., Viitanen, J. & Ollonqvist, P. (toim.): Impact of changes in forest and economic policy and the business preconditions in Russia and Finland. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 218: 51–70. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp218.pdf>. [Viitattu 19.3.2016].
- Vinokurova, N., Ollonqvist, P., Holopainen, P., Viitanen, J., Mutanen, A. & Gerasimov, Y. 2005. Challenges in roundwood trade between Finland and Russia – a cultural approach. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 7. 34 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2005/mwp007.htm>. [Viitattu 25.10.2016].
- , Ollonqvist, P., Viitanen, J., Holopainen, P., Mutanen, A., Goltsev, V. & Ihalainen, T. 2009. Russian-Finnish roundwood trade – some empirical evidence on cultural based differences. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 129. 36 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2009/mwp129.htm>. [Viitattu 25.10.2016].
- Voronkov, P.T., Borisova, L.V. & Belov, A.N. 2014. Issledovanije osobennostei dinamiki srednih regionalnyh tšen lesomaterialov kruglyh v federalnyh okrugah Rossijskoj Federatsii. *Lesohozjaistvennaja Informatsija* 1: 3–10.
- Vuosi 2015 oli normaali puukauppavuosi – puun tarve investointien myötä voimakkaassa kasvussa. 2016. Metsäteollisuus ry. Saatavissa: <http://www.metsateollisuus.fi/uutishuone/tiedotteet/Vuosi-2015-oli-normaali-puukauppavuosi---puun-tarve-investointien-myota-voimakkaassa-kasvussa-2306.html>. [Viitattu 25.10.2016].
- Vätkky, E., Jutila, J., Karjalainen, T., Karvinen, S., Gerasimov, Y. & Leinonen, T. 2011. Russian forest policy and its impact in Russia and Finland. Teoksessa: Vätkky, E., Viitanen, J. & Ollonqvist, P. (toim.): Impact of changes in forest and economic policy and the business preconditions in Russia and Finland. Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 218: 8–50. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp218.pdf>. [Viitattu 19.3.2016].

50 viitettä

Liite I. Haastattelurunko. Suluissa venäläisille puun myyjille eriytetyt kysymykset.

Tausta

- Yrityksen koko ja toimiala
- Venäläisen tuontipuun osuus puunhankinnasta koko yrityksen tasolla (Kuinka tärkeä asia puun vientikauppa on yritykselle)
- Kuinka tärkeä asia venäläinen puu on yrityksellenne (Vientipuun osuus yrityksen myymästä puumäärästä)?
- Tuodun (viedyn) puun jakautuminen puutavaralajeittain
- Kuinka kauan yrityksenne on toiminut Venäjällä (Kuinka kauan olette harjoittanut puun vientikauppaa)?
- Tärkeimmät syyt puun hankintaan Venäjältä (ulkomaankauppaan)

Prosessi

- Eri hankintatapojen osuus venäläisen puun hankinnassa (Eri hankintatapojen osuus puukaupasta)
- Kuinka suuri osuus toimituspuun ostosta on tienvarsikauppaa ja kuinka suuri osuus toimitettuna tehtaalle tai terminaaliin?
- Mikä on yleisin käytetty toimitusehto?
- Mitkä ovat toimituspuun kaupan (puun myynnin) vaiheet Venäjällä?
- Miten puukaupan maksut hoidetaan?
- (Miten toimitaan ylimääräisten kustannusten ilmaantuessa vientikaupassa kuljetusten yhteydessä, jos tullauspaperit on väärin täytetty, vaunut ovat tullin mielestä jääneet siivoamatta, ladonta on huonoa kuljetusvälineessä, jne.?)

Hinta

- Mistä komponenteista puun hinta koostuu, arvioi likimääräiset osuudet?
- Hinnan määräytyminen: kilpailu, vaikutus hintaan, neuvotteluvoima
- Pitävätkö sovitut aikataulut? Onko sanktioita, jos sovitut asiat eivät toteudu?
- Toimitusten varmuus

Mahdollisuudet ja haasteet

- Mitkä ovat Venäjän markkinoiden ("puubisneksen") suurimmat mahdollisuudet?
- Merkittävimmät ongelmakohdat: mitä ne ovat ja miten varaudutaan, mikä esteenä korjaamiselle, WTO-kiintiöjärjestelmän vaikutus, yhteistyön merkitys ongelmien ratkaisussa
- Sertifioinnin merkitys puukaupassa: vaikutus hintaan, tarjontaan/kysyntään
- Onko yrityksellänne käytössä puun alkuperän seurantarjestelmä? Jos on, niin miten todennetaan alkuperä?

Tulevaisuus

- Odotettavissa olevat suurimmat muutokset Luoteis-Venäjän puumarkkinoilla
  - Miten venäläisen (kotimaisen) metsäteollisuuden kehitys vaikuttaa puun kysyntään seuraavan 5 vuoden aikana?
  - Tuleeko politiikkatoimilla olemaan vaikutusta markkinoilla olevan puun määrään tai hintaan, esim. valtiollinen puukaupan valvontajärjestelmä EGAI, leimikoiden pystyyn osto jälleen mahdolliseksi pk-yrityksille, metsänvuokra-ajan pidentäminen 98 vuoteen, metsänkäyttöohjeistojen päivitys intensiivisen metsätalouden mahdollistaviksi, kaikkia teitä koskeva yli 12 tonnin käyttömaksu, muut?
  - Miten tämän hetkinen poliittinen kriisi vaikuttaa puukauppaan Suomen ja Venäjän välillä (puun ulkomaankauppaan)? Vaikuttavatko pakotteet jossain vaiheessa myös puumarkkinoihin?
  - Miten Venäjän ruplakriisi vaikuttaa puukauppaan Suomen ja Venäjän välillä? (Miten Venäjän ruplan halpeneminen vaikuttaa puun ulkomaankauppaan?)
  - Aiotteko laajentaa puunhankintaa Venäjällä? Tai onko teillä aikeita poistua kokonaan Venäjän markkinoilta? (Aiotteko kasvattaa vientikaupan osuutta toiminnassanne?)
-

